

yabaki 73 a tekivuna o Mary na nona ilakolako dredre ki na ra kei Utah.

Ni oti e dua na ilakolako malumu oqo ni kena takosovi na Atlantic, a yaco sara me laki lewena na kabani kune rarawa vakalevu na Martin Handcart. Ena ika 28 ni Julai era a tekivutaka na ilakolako ki ra o ira na ivuvu ni kabani oqo. Na rarawa era a sotava a kilai levu sara. Mai na 576 na lewe ni isoqosoqo oqo, e voleka me dua na ikava era mate ni bera nodra yaco ki Utah. E levu sara a rawa me ra yali kevaka me a sega na sasaga ni veivukei ka tuvalaka mai o Peresitedi Brigham Young ena nona vakauta yani na qiqi bili kei na veika tale eso me ra laurai mai kina o ira na Yalododonu ka ra tao tu ena uca cevata.

A mate o Mary Murdoch ena ika 2 ni Okotova, 1856 volekata na Chimney Rock, Nebraska. Eke e sa soro kina o koya ena oca, lailai ni veivakarurugi, kei na dredre ni ilakolako sa sega sara ga ni rawa me vorata na dredre vakayago era sotava na Yalododonu na malumu ni yagona. Ena nona sa davo koto ka sa voleka ni mate sa lako mai ena nona vakasama na nona matavuvale mai Utah. E vakaoqo na iotioti ni nona vosasara na marama ivuvu yalodina oqo, “Tukuna vei John niu mai mate ena noqu nuitaki Saioni tikoga.” (Raica na Kenneth W. Merrell, *Scottish Shepherd: The Life and Times of John Murray Murdoch, Utah Pioneer* [2006], 34, 39, 54, 77, 94–97, 103, 112–13, 115.)

A dua na ivakaraitaki ni vakanuinui kei na vakabauta vei ira na vuqa na ivuvu ka ra lakova na ilakolako ni yaloqaqa ki na ra o Mary Murray Murdoch. Sa gadrevi vakakina na vakanuinui kei na vakabauta vata oya me vakaiira na ivuvu ena gauna eliu na ilakolako vakayalo nikua. E rawa me duidui na noda bolebole ia na leqa e tautauvata sara ga.

Sa noqu masu me liutaki keda na noda vakanuinui ena kena vakayacori na noda tadra savasava. Sa noqu masu vakatabakidua me na vakaqacotaka na noda vakabauta kei na dauloloma ka solia vei keda e dua na rai tawamudu ki na noda bula ena gauna sa bera mai na noda vakanuinui ena Veisorovaki. Sa noqu masu ena yaca i Jisu Karisito, me tiko kece vei keda na taucoko ni rarama ni vakanuinui oqo, emeni. ■

Mai vei Larry M. Gibson

iMatai ni Daunivakasala ena Mataveiliutaki Raraba ni Cauravou

iDola Tabu ni Matabete i Eroni

E vinakata na Turaga o ira vakayadua na vakaitutu ena Matabete i Eroni me ra sureta na tamata kecega me ra lako vua na Karisito—tekivu sara ga mai na nodra dui matavuvale.

A gadreva me susu rapete e dua vei iratou na luvequ tagane, se qai yabaki 12. Keitou kauta mai e dua na rapete tagane ka rua na ka yalewa mai vei iratou keitou tiko veivolekati ka tara na kena vale ni manumanu. Au sega sara ga ni kila tu na ka keitou sa na vakaogai keitou tiko kina. Ena loma ni dua na gauna lekaleka, sa sinai na neitou vale ni manumanu ena luve ni rapete. Ni sa tubu cake na luvequ tagane ena gauna oqo, au vakatusa na noqu vakadrukai ena nodratou qaravi—e vagauna na nona dau curuma na vale ni manumanu na nodratou koli e yasa ni vale ka kania eso vei ira.

Ia e sa tara na yaloqu noqu raica na luvequ tagane kei iratou na tuakana ena nodratou qarauna ka taqomaki ira na rapete oqori. Ia ena gauna oqo, me vaka na tagane vakawati ka tama, era sa kilikili ena vakaitutu ni matabete ka ra lomana, vakaukauwataka ka taqomaki ira na nodra dui matavuvale.

Au dau vakila na malumu ni yalo ena noqu vakadikevi kemuni na cauravou ni Matabete i Eroni ena nomuni veitaqomaki, veitokoni, ka veivakaukauwataki kivei ira era vakavolivoliti kemuni, oka kina na nomuni

matavuvale kei ira na lewe ni nomuni kuoramu. Au sa rui lomani kemuni.

Au a dikeva tiko nona vakatikori walega oqo e dua na cauravou yabaki 13 me peresitedi ni kuoramu ni dikoni. Ni oti ga, a lululu sara vua o bisopi ka kacivi koya me “peresitedi,” vakama-calataka kivei ira na lewe ni kuoramu ni “vakabibitaka na kena ka tabu na nona ilesilesi ka kacivi koya kina me peresitedi. O peresitedi ni kuoramu ni dikoni sa ikoya e dua vei ira na lewe va wale ga na tamata ena tabanalevu era taura na idola ni mataveiliutaki. Ena idola oqori, o koya vata kei rau na nona daunivakasala, eratou na liutaka na kuoramu ena veivakauqeti ni Turaga.” E kila na bisopi na kaukauwa ni mataveiliutaki e liutaka e dua na peresitedi ka tu vua na idola tabu kei na kena kakakataki. (Raica na V&V 124:142–43).

Au a qai taroga e muri na cauravou oqo kevaka e sa vakarau tu me veiliutaki ena kuoramu cecere oqo. Na isau ni nona taro “Au sa rere. Au sega ni kila na cava me cakava e dua na peresitedi ni kuoramu ni dikoni. E rawa mo tukuna vei au?”

Au tukuna vua ni tiko nona mata-bisopi kei na daunivakasala vakasakiti

me ra vukei koya me yaco me dua na iliuliu ni matabete qaqa ka kaukauwa. Au kila ni ra na rokova na idola tabu ni mataveiliutaki e taukena.

Au a qai taroga na taro oqo: “O nanuma ni Turaga ena lesi iko ki na ilesi bibi oqo ka sega ni dusimaki iko?”

A vakasamataka, qai sauma, “Evei meu kunea kina?”

Ni mai cava eso na veivosaki, a ki-dava ni rawa me kunea na veidusimaki mai na ivolanikalou, nodra vosa na parofita bula, kei na isau ni masu. Keitou vakadeitaka me vaqarai e dua na tiki ni ivolanikalou me rawa ni tekivutaka nona vakasaqaraqara me vulica kina na nona itavi ena nona ilesilesi vou.

Keirau a raica yani na wase 107 ni Vunau kei na Veiyalayalati, tikina e 85. E tukuni kina ni peresitedi ni kuoramu ni dikoni me ratou bose vata kei iratou na lewe ni nona kuoramu ka vakavulici iratou ena nodratou itavi. Eda raica ni nona kuoramu e sega ni dua na kalasi ia e dua na matabose ni cauravou ka me ra veivakaukauwataki ka veivakavukui vakai ira, ena veiliutaki nei peresitedi. Au vakaraitaka noqu nuidei ni na dua o koya na peresitedi kilai tani, ni na vakararavi ena veivakauqeti ni Turaga ka gumatuataka na nona ilesilesi tabu, ena nona vakavulici ira na nona itokani vakadikoni ena nodra tavi.

Oti au qai taroga, “Ni o sa kila ena gauna oqo ni dodonu mo vakavulici ira na dikoni ena nodra itavi, o kila tiko li na veitavi oqori?”

Keirau a rai ki na ivolanikalou ka kunea:

1. E digitaki e dua na dikoni me taqomaka ka me tudei nona matataka na Turaga ena Lotu (raica na V&V 84:111).

Me vaka ni matavuvale sa ikoya na yavu ni isoqosoqo ni Lotu, na ituvatuva bibi duadua e rawa me vakayacora kina e dua na vakaitutu ena Matabete i Eroni ena itavi oqo, sa ikoya ena nona loma ni vale. Me vakaraitaka na veitokoni ni matabete kivei tamana kei tinana ena nodrau veiliutaki ena matavuvale. Me taqomaki ira talega na tacina tagane kei na yalewa, o ira na cauravou ni nona kuoramu kei ira tale eso na lewe ni nona tabanalevu.

2. Na dikoni me vukea na ivakavuvuli ena nona itavi kece sara ena Lotu kevaka e gadrevi vakakina (raica na V&V 20:57).

Keitou a vakadeitaka ni kevaka me veivuke ena nona itavi e dua na ivakavuvuli e dua na dikoni, sa na dodonu vua me kila na nodra itavi. Ena ivolanikalou a totolo na kena kunei e sivia e dua na daseni na itavi me baleta na itutu ni ivakavuvuli (raica na V&V 20:53–59; 84:111). E dua na veivakaukauwataki era na sotava vakayadudua na cauravou—kei ira na tamadra, daunivakasala, kei ira tale eso—me ra cakava vakadodonu sara ga na ka a cakava na cauravou oqo: gole ki na ivolanikalou ka kunea vakataki keda se cava na noda itavi. Au siqema ni vuqa vei keda era na kidroa—ka vakauqeti—ena veika eda na kunea. Na iTavi Vua na

Kalou e tu kina na ivakaleleka ni itavi ni Matabete i Eroni ka sa dua na ivurevure cecere me baleta na veivakatorocaketaki vakayalo. Au vakauqeti kemuni mo ni dau vakayagataka e veigauna.

3. O irau na dikoni kei na ivakavuvuli e nodrau itavi talega me rau “veivakasalataki, veivakavulici, veituberi ka veivunauci, ia me rau vunauci ira na tamata kecega me ra lako vua na Karisito” (V&V 20:59; raica na tikina e 46 kei na 68 baleti ira na bete).

E vuqa na cauravou era nanuma ni veika era sotava ena nodra kaulotu e tekivu ena nodra yacova na yabaki 19 ka gole ki na Koronivuli ni Kaulotu. Eda vulica mai na ivolanikalou ni a sa tekivu makawa sara ni bera o ya. E vinakata na Turaga o ira vakayadua na vakaitutu ena Matabete i Eroni me ra sureta na tamata kecega me ra lako vua na Karisito—tekivu sara ga mai na nodra dui matavuvale.

Tarava, me vukea na peresitedi gone oqo me kila ni o koya vakataki koya e iliuliu vakatulewa tiko ena kuoramu, au a vakatura me wilika vakatolu na imatai ni itavi e volai tiko ena Vunau kei na Veiyalayalati 107:85. A wilika, “Me liutaki iratou na dikoni e le tinikarua.” Au a taroga, “Na cava e tukuna vei iko na Turaga me baleta na nomu itavi vaka-peresitedi?”

“Oi,” a kaya, “ena nodaru veitalanoa tiko e vica na ka e votu mai na noqu vakasama. Au vakabauta ni Tamada Vakalomalagi e vinakata meu peresitedi ni le tinikarua na dikoni. Keitou lewe lima walega na lako mai, ka dua e dau vagauna ga na nona lako mai. Ia me rawa vakacava na tinikarua?”

Ia, au a se sega vakadua ni vakadewataka na ivolanikalou oqo me vaka a cakava o koya, ia sa tu vua na idola tabu ka sega vei au. A vakavulici au e dua na peresitedi ni kuoramu ni dikoni yabaki 13 me baleta na kaukauwa ni ivakatakila e lako mai kivei ira vata kei na idola tabu ni mataveiliutaki, se vakacava sara na nodra kila-ka, ituvaki, se yabaki ni bula.

Au sauma lesu, “Au sega ni kila. Cava nomu vakasama?”

Qai kaya mai, “E gadrevi me caka-cakataki me na dau lako tikoga mai. Au kila ni rua tale e dodonu me rau tiko ena nodatou kuoramu, ia erau sega ni lako mai, kau sega ni kilai rau. E rawa beka me keirau veitokani vata kei na dua ka me ra qai cakacaka na noqu daunivakasala vata kei ira eso tale. Kevaka me ra lako kece mai, edatou sa na lewe vitu, ia me ra laki kau mai vei e lewe lima tale?”

“Au sega ni kila,” noqu isau ni taro “ia kevaka e vinakata na Tamada Vakalomalagi me ra tiko e kea, e kila o Koya.”

“Ia me vaka e dua na mataveiliutaki kei na kuoramu e gadrevi meda masumasu me kilai kina na ka me caka.” Oti a qai taroga, “E noqu itavi o ira kece na gonetaganane yabaki vakadikoni ena nodatou tabanalevu, o ira talega era sega ni lewenilotu?”

Au kurabui ka kaya, “Ena rai ni Turaga, e itavi beka ga nei bisopi o ira walega na lewe ni tabanalevu se o ira kecega era vakaitikotiko ena loma ni iyalayala ni vanua?”

Sa ciqoma rawa sara na “dauveiqaravi gone sa mai digitaki oqo.” E kila na nodra itavi vakayadua na dikoni, ivakavuvuli, kei na bete ena nodra taqomaka na Lotu ka sureti ira kece na tamata me ra lako vei Karisito.

E lako sara na noqu vakananu ki na dua na ivolanikalou niu

vakasamataki ira na noda cauravou kei na goneyalewa vakasakiti ena Lotu—na ivolanikalou a kaya o Moronai vei Josefa Simici, ni “se bera talega [ni] vakayacori na ka a tukuni kina, ia sa voleka ga na kena gauna” (Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:41)—“Ia ena yaco ena gauna mai muri, kau na sovaraka na Yaloqu kivei ira na tamata kecega, ka ra na parofisai kina ko ira na nomudou gonetaganane kei ira na nomudou goneyalewa, . . . ko ira na nomudou cauravou era na raica eso na raivotu” (Joeli 2:28).

Na ka a “basika mai” ena qavokavoka ni peresitidi gone oqo sa ikoya e dua na raivotu ni ka e vinakata na Tamada Vakalomalagi me yaco ena nona kuoramu. Sa ikoya na ivakatakila e gadreva me vakaukauwataki ira kina na lewenilotu bulabula ena nona kuoramu, vueti ira era vakaleqai tu; ka, sureti ira kece na tamata me ra lako vei Karisito. Oqori na veivakauqeti, a cakava na ituvatuvu me vakayacora na lewa ni Turaga.

A vakavulica na Turaga vei peresitidi gone oqo ni ibalebale ni *matabete* o ya na lako yani ka qaravi ira na tani. Me vaka a vakamacalataka na noda parofita lomani, o Peresitidi Thomas S. Monson: “Na matabete e sega ni dua na isolisoli walega ia e ilesilesi me qaravi, ka itavi bibi me laveti, ka gauna donu me vakalougatataki kina na nodra bula na tani” (“Na Veivakabauti ni Noda Matabete Tabu,” *Liaona* Me 2006, 57).

Na veiqaravi sa ikoya na yavu bibi ni matabete—na qaravi ira na tani me vaka a vakaraitaka na i Vakabula. Au vakadinadinataka ni sa ikoya na Nona matabete, eda sa Nona mata, ka sa vakaraitaka o Koya kivei ira kece na vakaitutu ena matabete na gaunisala ni veiqaravi vakamatabete ena yalodina.

Au sureti na mataveiliutaki ni kuoramu vakayadua ni dikoni, ivakavuvuli, kei na bete me ra dau veivosakitaka e veigauna, vulica ka masulaka nodra vulica na cava e lewa na Turaga me baleta na nodra kuoramu ka lako yani me vakayacori. Vakayagataka na iTavi Vua na Kalou me vukei iko ena nodra vakavulici na lewe ni nomuni kuoramu ena nodra

itavi. Au sureti kemuni vakayadua na lewe ni kuoramu mo ni tokoni ira na nomuni peresitidi ni kuoramu ka taro ivakasala vei ira ena nomuni vulica ka vakayacora ena yalosavasava na nomuni itavi kece sara vakamatabete. Kau sureti keda vakayadudua meda raici ira na cauravou kilikili oqo me vaka na nona raici ira na Turaga—e dua na ivurevure kaukauwa ena kena tarai cake ka vakaukauwataki na Nona matanitu eke ena gauna oqo.

O ikemuni na cauravou vakasakiti sa tu vei kemuni na Matabete i Eroni ka a vakalesuamai o Joni na Dauveipapitaiso vei Josefa Simici kei Oliver Cowdery volekati Harmony, e Pennsylvania. Na nomu matabete e tu kina na idola tabu ka dolavi kina na katuba me baleti ira kece na luvei Tamada Vakalomalagi ena nodra lako vua na Luvena, o Jisu Karisito, ka muri Koya. E vakarautaki oqo mai “na vunautaki ni ivakavuvuli ni veivutuni, kei na papitaiso ena tabadromuci e wai me bokoci kina na ivalavala ca”; na cakacaka tabu ni sakaramede ena veimacawa; kei na “nodra cakacaka na agilosi” (V&V 13:1; Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:69). O ikemuni na dauveiqaravi dina ka dodonu mo ni savasava, kilikili, ka tagane yalodina ni matabete ena veigauna taucoko kei na veivanua taucoko.

Baleta na cava? Rogoca na nodratou vosa na noda Mataveiliutaki Taumada daulomani, sa soli vei kemuni yadua ena nomuni iTavi Vua na Kalou:

“E tu vei iko na kaukauwa mo qarava na cakacaka tabu ni Matabete i Eroni. . . . O na vakalougatataka vakalevu na nodra bula era tiko volekati iko. . . .

“E nomu itavi mo vulica na veika e vinakata na Tamada Vakalomalagi mo cakava ka tovolea ena nomu igu taucoko mo vakayacora na lomana” (*Qarava Vinaka Noqu iTavi Vua na Kalou: Matabete i Eroni* [2010], 4).

Au kila ni veivosasa oqori e dina kau masulaka meda rawata yadua na ivakadinadina vata ga oqo. Kau cavuta tiko na veika oqo ena Yacana tabu o Koya ka da taura tu na nona matabete, o Jisu Karisito, emeni. ■